

3.2 Populatieverschillen en beheersing referentieniveaus

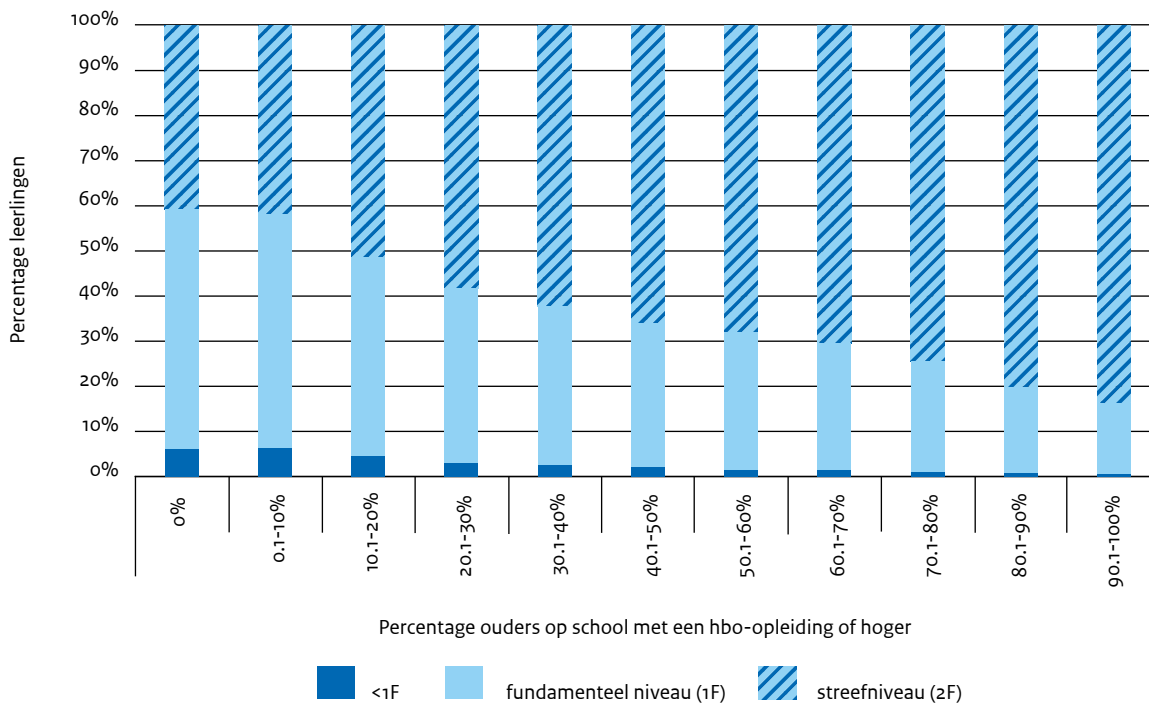
In de vorige paragraaf en in hoofdstuk 2 hebben we laten zien dat het opleidingsniveau van ouders en de migratieachtergrond van leerlingen een belangrijke invloed hebben op de prestaties van leerlingen. In deze paragraaf brengen we de beheersing van de referentieniveaus op schoolniveau in beeld. Daarbij zijn we met name geïnteresseerd in de verschillen tussen scholen die vergelijkbaar zijn voor wat betreft het opleidingsniveau van ouders en de migratieachtergrond van hun leerlingen.

Opleidingsniveau ouders en verschillen tussen scholen

Naarmate het opleidingsniveau van ouders hoger is, presteren leerlingen beter. Om zicht te krijgen op de verschillen tussen scholen met populaties die vergelijkbaar zijn voor wat betreft het opleidingsniveau van de ouders, hebben we scholen met vergelijkbare percentages hoogopgeleide ouders (opleidingsniveau hbo of hoger) vergeleken.

Figuur 3.1 toont het percentage leerlingen dat de referentieniveaus voor lezen beheerst voor elf verschillende groepen scholen: van scholen waar 0 procent van de leerlingen ouders heeft met een opleiding op hbo-niveau of hoger tot scholen waar 90,1 procent of meer van de leerlingen ouders heeft met ten minste een opleiding op hbo-niveau.

Figuur 3.1 – Gemiddelde beheersing referentieniveau lezen naar percentage ouders op school met opleidingsniveau hbo of hoger (n=1.581-18.929)

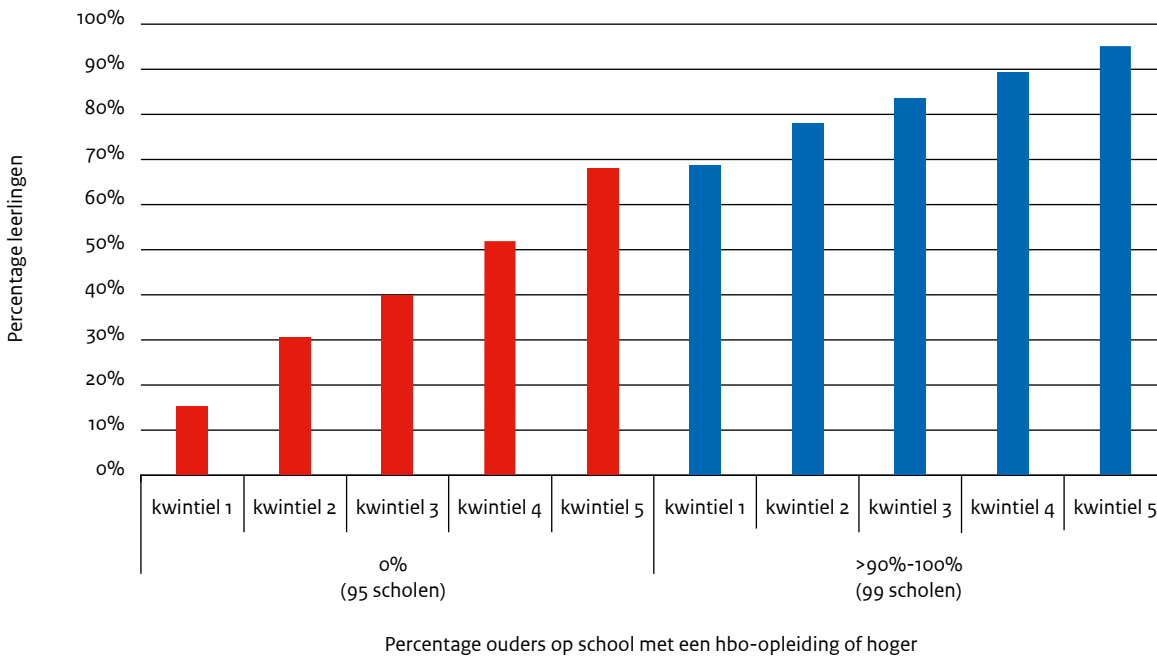

In Figuur 3.1 is te zien dat naarmate scholen meer ouders hebben met een opleiding op hbo-niveau of hoger het aantal leerlingen dat het streefniveau 2F voor lezen behaalt, toeneemt. Op een school met alleen lager opgeleide ouders (0% hbo of hoger) behaalt gemiddeld 41 procent van de leerlingen 2F, terwijl op een school met 90,1 procent of meer hoogopgeleide ouders meer dan dubbel zoveel leerlingen (84%) dit niveau beheersen. Voor taalverzorging en rekenen zien we een vergelijkbaar beeld (figuren niet afgebeeld): bij taalverzorging zijn de percentages respectievelijk 42 en 74 procent beheersing van niveau 2F en bij rekenen 34 en 66 procent beheersing van niveau 2F. De verschillen zijn kleiner als we naar de beheersing van niveau 1F kijken: op de beide uiterste groepen scholen behaalt respectievelijk 94 en 100 procent van de leerlingen niveau 1F voor lezen, 92 en 98 procent niveau 1F voor taalverzorging en 85 en 97 procent niveau 1F voor rekenen.

We hebben in beeld gebracht hoe leerlingen op scholen met hetzelfde percentage hoog opgeleide ouders gemiddeld presteren. De resultaten van leerlingen op scholen met een vergelijkbaar percentage hoog opgeleide ouders lopen echter zeer uiteen, zoals te zien is in Figuur 3.2 en Figuur 3.3.

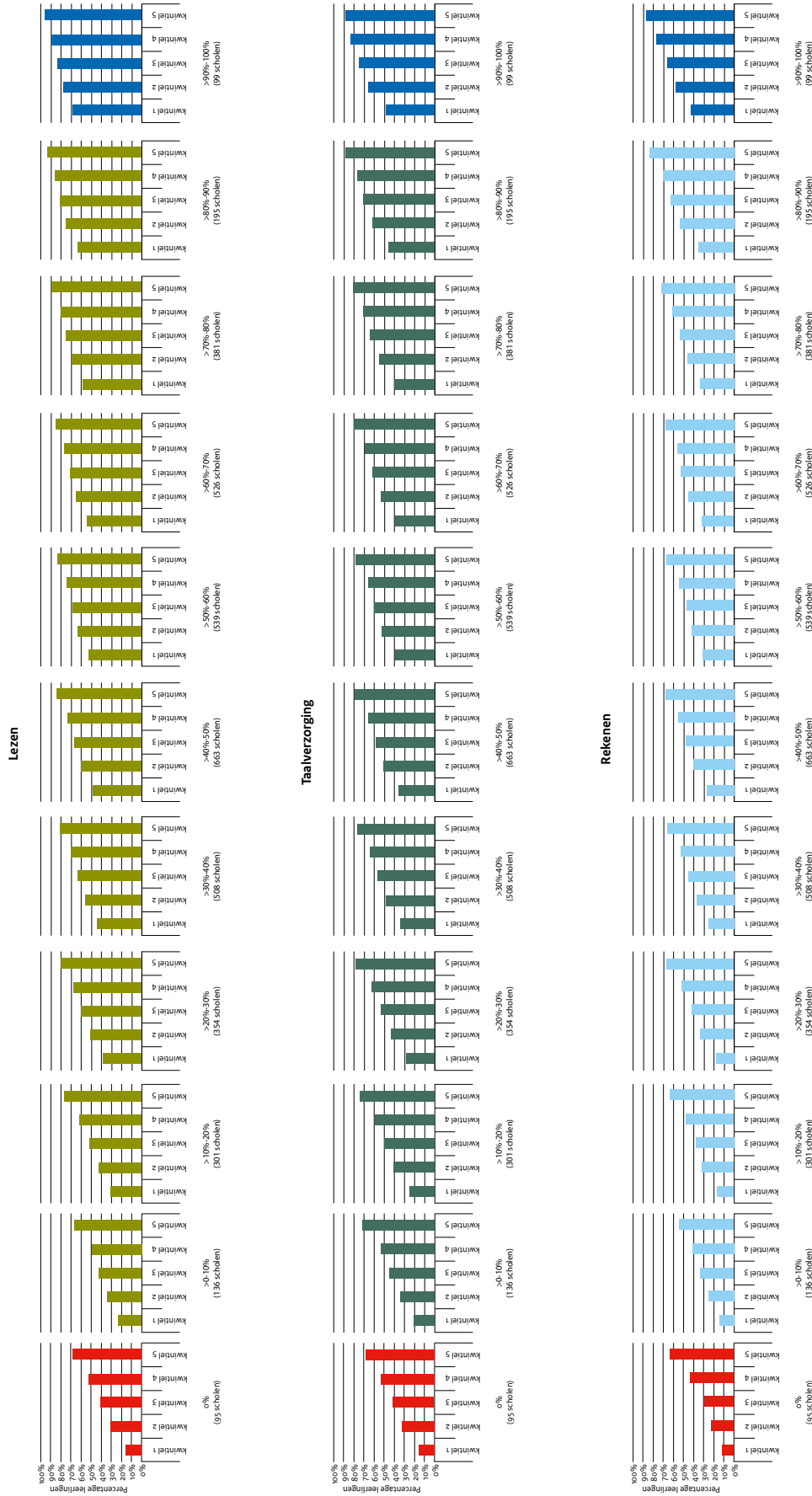
In Figuur 3.2 vergelijken we de resultaten van de twee groepen scholen die het meest van elkaar verschillen: de groep scholen zonder ouders met een opleiding op hbo-niveau of hoger (0% hbo of hoger; rood afgebeeld) en de groep scholen met 90,1 procent of meer hoger opgeleide ouders (>90-100% hbo of hoger; blauw afgebeeld). Binnen beide groepen scholen hebben we de scholen in vijf groepen verdeeld: van de 20 procent scholen binnen de betreffende groep die het zwakst presteren (kwintiel 1) tot de 20 procent scholen die het best presteren (kwintiel 5). Voor elk kwintiel is weergegeven welk percentage leerlingen gemiddeld het streefniveau 2F voor lezen behaalt.

Figuur 3.2 – Gemiddeld percentage leerlingen dat het streefniveau 2F lezen beheerst binnen twee groepen vergelijkbare scholen in percentage ouders met een hbo-opleiding of hoger

Uit Figuur 3.2 wordt duidelijk dat er grote verschillen zijn binnen de groepen vergelijkbare scholen. Binnen de groep scholen zonder hoog opgeleide ouders (rood) varieert het percentage leerlingen dat niveau 2F behaalt van 15 tot 68 procent. En binnen de groep scholen met de hoogst opgeleide ouders (blauw) varieert dit van 69 procent tot 95 procent. De 20 procent best presterende scholen zonder hoog opgeleide ouders scoort dus net zo goed als de 20 procent zwakst presterende scholen met het grootste aantal hoog opgeleide ouders. Op welke school je zit doet er dus met andere woorden toe. Het onderzoek naar de leesvaardigheid van leerlingen in groep 6 (PIRLS, Gubbels, Netten & Verhoeven, 2017) toont eveneens aan dat er grote verschillen zijn tussen groepen vergelijkbare scholen.

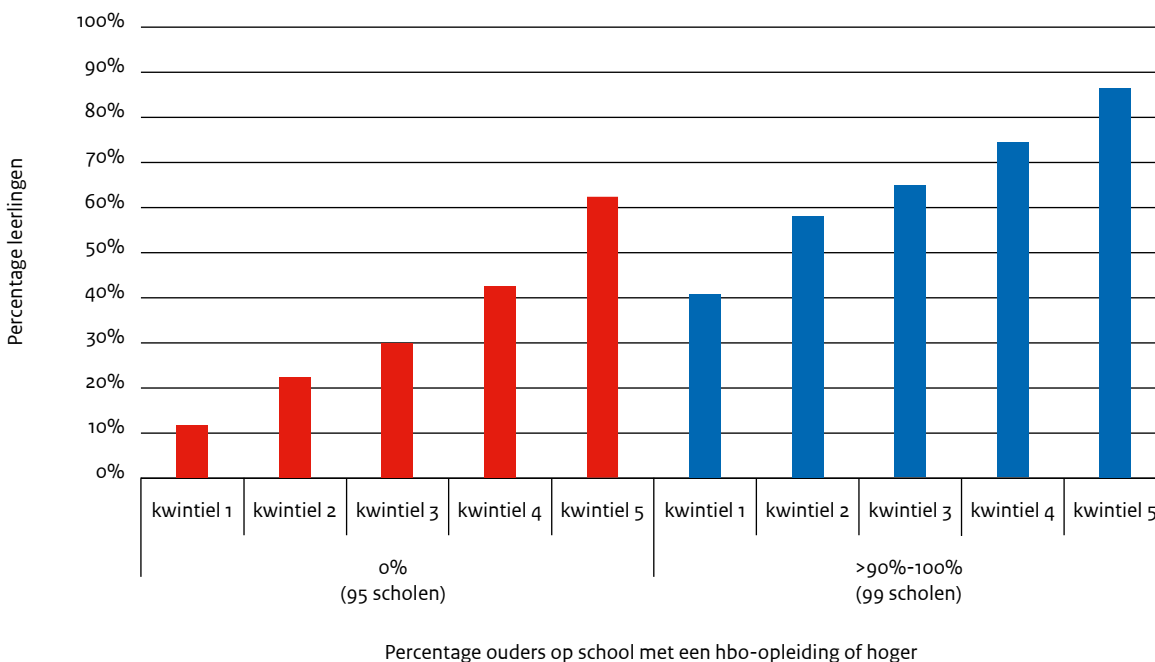
Figuur 3-3 – Percentage leerlingen dat voor lezen, taalverzorging en rekenen niveau 15/2F beheerst naar percentage ouders met een hbo-opleiding of hoger op een school²⁰

²⁰ De gegevens in deze figuur zijn gebaseerd op 3.797 in plaats van 3.800 scholen. Van drie scholen kon geen koppeling worden gemaakt met de gegevens van het CBS over het opleidingsniveau van ouders.

Waar we in Figuur 3.2 ingezoomd hebben op de twee groepen scholen die het meest van elkaar verschillen, tonen we in Figuur 3.3 de verschillen tussen en binnen alle groepen scholen met een leerlingenpopulatie met een vergelijkbaar opleidingsniveau van de ouders. Dit brengen we nu bovendien niet alleen voor lezen, maar ook voor taalverzorging en rekenen in beeld. Wat in Figuur 3.3 opvalt, is dat we bij taalverzorging en rekenen binnen vergelijkbare groepen scholen grotere verschillen zien dan bij lezen. Verder valt bij taalverzorging en rekenen eveneens op dat sommige scholen met leerlingen van alleen laagopgeleide ouders beter presteren dan scholen met vooral hoogopgeleide ouders. In Figuur 3.4 is dit duidelijk zichtbaar als we opnieuw de resultaten van deze twee groepen scholen die het meest van elkaar verschillen vergelijken, maar nu voor rekenen. Vergelijk de 40 procent best presterende scholen zonder hoogopgeleide ouders (rood, kwintiel 5: 62% niveau 1S voor rekenen en kwintiel 4: 42% niveau 1S voor rekenen) en de 20 procent zwakst presterende scholen met de hoogst opgeleide ouders (blauw, kwintiel 1: 41% niveau 1S voor rekenen).

Figuur 3.4 – Gemiddeld percentage leerlingen dat het streefniveau 1S rekenen beheerst binnen twee groepen vergelijkbare scholen in percentage ouders met een hbo-opleiding of hoger

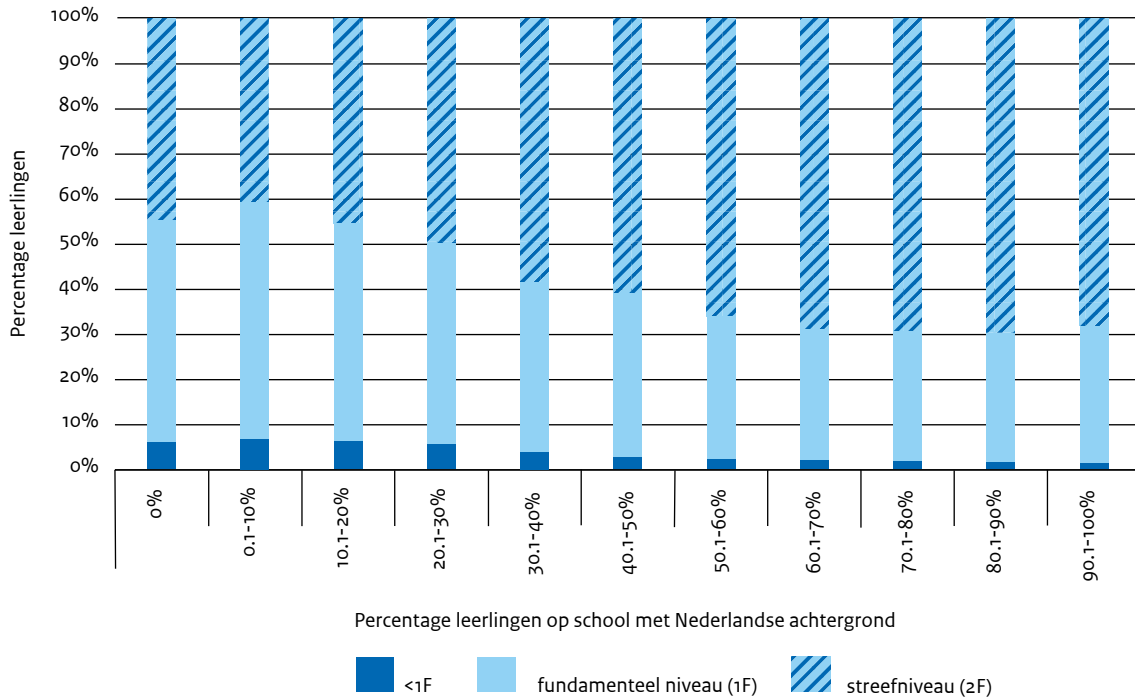

Bij taalverzorging zien we hetzelfde beeld. Het verschil tussen scholen met verschillende leerlingenpopulaties voor wat betreft het opleidingsniveau van ouders, is bovendien het kleinst voor taalverzorging. Dit bevestigt het beeld van vorig jaar: taalverzorging is een vaardigheid die eenvoudig aan te leren is. Bij lezen zijn de verschillen tussen scholen met vrijwel alleen leerlingen van hoogopgeleide ouders en scholen met voornamelijk leerlingen van laagopgeleide ouders het grootst. Uit onderzoek is bekend dat de vaardigheid in begrijpend lezen (onder andere Mol, 2010) samenhangt met intelligentie. Daarmee is deze vaardigheid ook minder eenvoudig aan te leren.

Migratieachtergrond en schoolverschillen

Figuur 3.5 toont het percentage leerlingen dat de referentieniveaus voor lezen beheerst voor elf verschillende groepen scholen: van scholen waar 0 procent van de leerlingen een Nederlandse achtergrond heeft tot scholen waar 90,1 procent of meer van de leerlingen een Nederlandse achtergrond heeft.

Figuur 3.5 – Gemiddelde beheersing referentieniveau lezen naar percentage leerlingen op school met een Nederlandse achtergrond (n=1.381-28.662)

Zoals in Figuur 3.5 is te zien, neemt het aantal leerlingen dat het streefniveau 2F behaalt toe, naarmate scholen meer leerlingen met een Nederlandse achtergrond hebben. Internationaal onderzoek naar de leesvaardigheid van leerlingen in groep 6 bevestigt dit beeld (Gubbels, Netten & Verhoeven, 2017; Mullis, Martin, Foy & Hooper, 2017): de gemiddelde leesprestaties van scholen – een enkel land uitgezonderd – zijn lager naarmate scholen meer leerlingen met een migratieachtergrond hebben. In Figuur 3.5 valt verder op dat de leesprestaties op scholen zonder leerlingen met een Nederlandse achtergrond – alle leerlingen zijn westerse of niet-westerse migranten – hoger zijn dan op scholen met maximaal 10 procent leerlingen met een Nederlandse achtergrond. De eerste groep scholen betreft echter een zeer kleine groep (1,3% van de leerlingen), waardoor de resultaten minder betrouwbaar zijn. Ook zien we in Figuur 3.5 dat de gemiddelde resultaten van scholen met meer dan 60 procent leerlingen met een Nederlandse achtergrond weinig van elkaar verschillen. Op deze scholen beheerst ongeveer 68 procent van de leerlingen het streefniveau 2F. Voor taalverzorging en rekenen zien we dezelfde trend (figuren niet afgebeeld). Ook daar is nauwelijks verschil te zien tussen scholen met 60 of meer procent leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Op deze scholen beheerst ongeveer 60 procent van de leerlingen niveau 2F voor taalverzorging en 50 procent niveau 1S voor rekenen.

Net als de resultaten bij scholen die vergelijkbaar zijn voor wat betreft het opleidingsniveau van de ouders, verschillen ook de resultaten aanzienlijk bij scholen met een vergelijkbaar percentage leerlingen van Nederlandse afkomst. Figuur 3.6 geeft dit weer, waarbij iedere groep vergelijkbare scholen op dezelfde wijze als in Figuur 3.3 is verdeeld in kwintielen. Ook nu zien we grote verschillen in leerlingprestaties tussen vergelijkbare scholen. Er zijn scholen met 90,1 procent of meer leerlingen met een Nederlandse achtergrond waar de leerlingen veel minder vaak niveau 2F beheersen voor lezen (blauw, kwintiel 1, 2 en 3; 47%, 62% en 68,6% niveau 2F) dan op scholen zonder leerlingen met een Nederlandse achtergrond (rood, kwintiel 5; 69,2% op de 20% best presterende scholen in deze categorie). Er zijn echter maar 62 scholen zonder leerlingen met een Nederlandse achtergrond.

Opvallend is dat er binnen vergelijkbare groepen scholen behoorlijke verschillen zijn, maar dat er tussen de groepen scholen met name bij taalverzorging weinig verschillen zijn. Zo presteren de best presterende scholen zonder leerlingen met een Nederlandse afkomst (rood, kwintiel 5; 76% niveau 2F) bijna even goed op taalverzorging als de groep best presterende scholen met 90,1 procent of meer leerlingen van Nederlandse afkomst (blauw, kwintiel 5; 80% niveau 2F). Bij lezen en rekenen zijn de verschillen groter.

Figuur 3.6 – Percentage leerlingen dat voor lezen, taalverzorging en rekenen niveau 15/2F beheerst naar percentage leerlingen met een Nederlandse achtergrond op school

